

Osipanje i rano napuštanje školovanja

Centar za obrazovne politike
11. februar 2014. godine

Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

United Nations Educational,
Scientific and Cultural Organization

UNESCO Chair
in Development of Education:
Research and Institutional Building

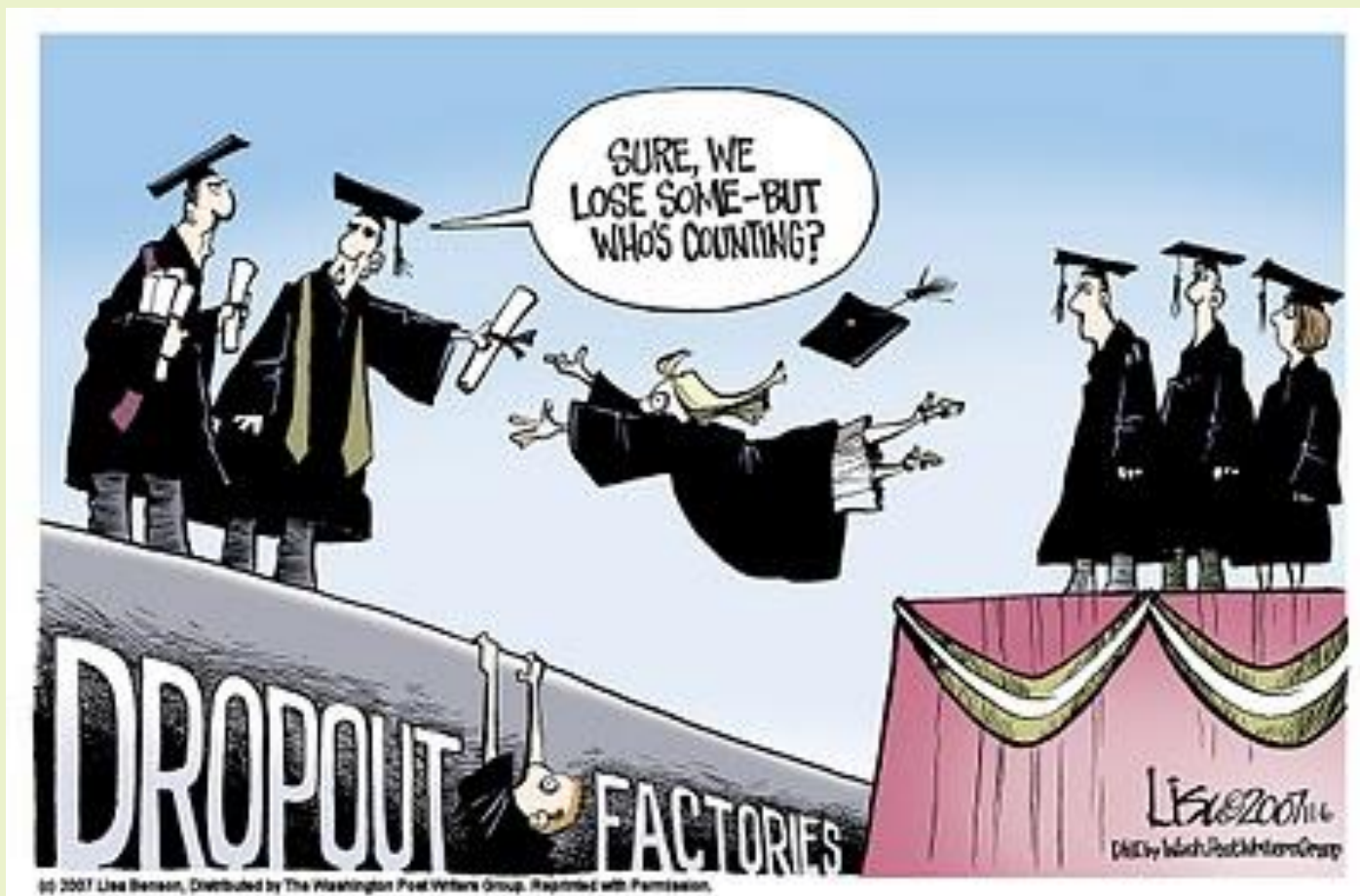

Tabela 1. Mogući ekonomski i društveni ishodi učenja (OECD, 2010a: 48)

	(A) Privatni	(B) Javni
(1) Novčani	Prihodi, zarade, bogatstvo Produktivnost	Poreski prihodi, Troškovi društvenog transfera, Troškovi zdravstvene zaštite
(2) Nenovčani	Zdravstveni status Životno zadovoljstvo	Društvena kohezija Poverenje Uspešna/funkcionalna demokratija Politička stabilnost

TEORIJSKI
OKVIR

F
A
K
T
O
R
I

- MAKRO LEVEL

- LOKAL
- ŠKOLA
- PORODICA

From: <http://duncannuggets.com/2011/12/high-school-dropout-factory.html/dropoutfactory2>

Obrazovna struktura Srbije

- Od 1951. osnovno obrazovanje obavezno
- **Više od jedne trećine ima samo osnovnoškolsko obrazovanje ili i manje od toga (34.44%)**
- Srednjoškolsko obrazovanje ima samo **polovina** građana (48.93%).
- Višu školu ima tek **svaki 18. stanovnik** (5.65%) a visoko obrazovanje ima **svaki 10. stanovnik** (10.59%).

Zakonski okvir

- Strateški i zakonski okvir u Srbiji ne poznaje termin RNŠ, već samo osipanje (eng. drop out).
- Strategija 2020: osipanje = deca koja napuštaju školu pre njenog završavanja, i onu decu koja ne upisuju OŠ (odnosi se i na obuhvat osnovnoškolskim obrazovanjem)
- Novine 2013. godine – osipanje

Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

UNESCO Chair
in Development of Education:
Research and Institutional Building

Institucionalni okvir

- Nacionalni prosvetni savet
- Savet za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih
- Škole (mere uneti u školske razvojne planove)

EU definicija

- Po definiciji prihvaćenoj u EU, RNŠ se odnosi na osobe uzrasta od 18 do 24 godine koje su stekle samo niže srednje obrazovanje (manje od 2 godine srednjoškolskog obrazovanja) ili manje od tog nivoa obrazovanja i koje više ne učestvuju u procesima obrazovanja ili obuka (Savet Evropske unije, 2003)
- Različito definisanje problema može imati posledice prilikom formulisanja mera.

Podaci u Srbiji

- Kada se izvrši ekonomska računica, svaki dinar uložen u obrazovanje dece iz ugroženih grupa u Srbiji će se trostruko vratiti
- Oko 30% osoba uzrasta 18-24 godine je rano prekinulo školovanje i ne pohađaju nijedan vid obuke u periodu od prethodne četiri nedelje od datuma ispitivanja (Anketa o radnoj snazi, 2010)
- Stopa završavanja osnovne škole se kreće oko 96,6% u 2011/12 školskoj godini
- Obuhvat osnovnim obrazovanjem oko 95%
- Obuhvat srednjim obrazovanjem se kreće oko 85%

Neujednačenost

Multiple Indicator Cluster Survey, 2010:

- Obuhvat - samo 62% Roma je obuhvaćeno obrazovanjem.
- U Srbiji 9,6 % dece srednjoškolskog uzrasta (15-19 godina) ne pohađa školu.
- Situacija je mnogo gora kada je reč o ugroženim grupama - 13 % dece koja žive u ruralnim područjima i 32 % onih iz najsiromašnije petine ne idu u školu, a među romskom decom istog uzrasta koja žive u romskim naseljima ovaj procenat je oko 70.

UNICEF COP NPS

AKTIVNOSTI vezano za smanjenje osipanje

- Koraci koji su prethodili – istraživanja i studijska poseta Holandiji
- Kreiranje modela
- Pilotiranje
- Ugradnja u sistem

Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

UNESCO Chair
in Development of Education:
Research and Institutional Building

Osnovni cilj (kreiranje modela/paketa mera)

- Kreirati održiv skup mera (i njima komplementarnih aktivnosti) zarad sprečavanja ranog napuštanja školovanja (RNŠ) koji će:
 - Moći da se implementira u obrazovni sistem
 - Neće iziskivati mnogo dodatnih finansijskih sredstava
 - Koristi dosadašnja znanja i dostupne podatke iz istraživanja
 - Oslanja se na širi konsenzus stručnjaka, praktičara, donosioca odluka, zakonodavaca

Preporučeni modeli

	MERE
Obavezna mera koja je deo svakog modela	Sistem rane identifikacije i podrške učeniku pod rizikom od osipanja i RNŠ
Komponenta A	Uključivanje roditelja
Komponenta B	Vršnjačke intervencije
Komponenta C	Službenik zadužen za praćenje pohađanja nastave (ili koordinator za prevenciju osipanja)
OPCIONO	Dodatne aktivnosti - škole Dodatne aktivnosti - opštine

Sistem rane identifikacije učenika pod rizikom od osipanja

- Early Warning System - EWS
- Uspostavljanje Sistema
- Identifikacija učenika pod rizikom od osipanja
- Identifikacija potreba pojedinačnih učenika
- Kreiranje sadržaja i plana aktivnosti za prevenciju osipanja za pojedinačne učenike
- Realizacija i monitoring realizacije mera i prilagođavanje ukoliko se uoči potreba
- Evaluacija efekata mera

KORACI U IMPLEMENTACIJI SISTEMA RANE IDENTIFIKACIJE ČENIKA POD RIZIKOM OD OSIPANJA	AKTIVNOSTI
Formiranje i započinjanje rada tima za prevenciju od osipanja ili podela uloga i aktivnosti među postojećim školskim timovima	<ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje plana I vremenskog okvira aktivnosti • Identifikacija indikatora na osnovu kojih će se pratiti rizik od osipanja • Dogovor oko procedura prikupljanja i analize podataka
Identifikacija učenika pod rizikom od osipanja	<ul style="list-style-type: none"> • Prikupljanje podataka o učenicima na osnovu dogovorenih indikatora • Analiza situacije • Identifikacija učenika pod rizikom od osipanja i procena nivoa rizika
Identifikacija potreba pojedinačnih učenika	<ul style="list-style-type: none"> • Fokusiranje na uzroke rizika od osipanja • Razgovori sa razrednim starešinama, vršnjacima, porodicom • Stvaranje celokupne slike o mogućim uzrocima osipanja i identifikacija svih potreba učenika za podrškom
Kreiranje sadržaja i plana aktivnosti za prevenciju osipanja za pojedinačne učenike	<ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje najadekvatnijih mera prevencije osipanja za pojedinačnog učenika • Odlučivanje o vremenskom trajanju podrške u odnosu na procenjen nivo rizika • Odlučivanje o načinu ostvarivanju mera - zajedničke aktivnosti u većim ili manjim grupama učenika, individualna podrška • Odlučivanje o uključivanju „eksterne“ podrške
Realizacija i monitoring realizacije mera i prilagođavanje ukoliko se uoči potreba	<ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje protokola za monitoring i forme za izveštavanje o monitoringu aktivnosti • Monitoring realizacije aktivnosti
Evaluacija efekata mera	<ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje evaluacionog formulara - informacije o broju učenika kojima je pružana podrška, preduzete mere, odziv učenika, napredak u odnosu na početno stanje i predlog daljih aktivnosti

Dopunska nastava

- Podrška u učenju mora da bude sastavni deo ovih mera. Različiti načini podrške učenju su već deo školske odgovornosti. Takođe, cilj nije samo da deca samo budu u školi već da imaju dobra postignuća, a ova mera upravo sprečava neuspeh, a neuspeh je jedan od razloga osipanja. Dopunski časovi se ipak moraju se drugačije pozicionirati u školskom kontekstu kako bi se ova mera uspešno sprovodila – da ne da budu sredstvo za sprečavanje neuspeha već dodatna podrška za sve učenike.

Dopunska nastava

- Već je deo školske odgovornosti
- Već se plaća iz sistema (nastavnici su obavezni da je drže)
- Ne želimo da deca samo budu u školi već da imaju dobra postignuća
- Sprečava neuspeh, a neuspeh je jedan od razloga osipanja
- Mora se drugačije osmisliti – ne da bude sredstvo za sprečavanje neuspeha već dodatna podrška za sve

Dopunska nastava

SADA

- Reaktivna na loš uspeh
- Popravnog karaktera za dete sa lošim uspehom
- Netransparentno
- Netransparentno
- Netransparentno
- Praksa privatnih časova

IDEALNO

- Preventivna i fleksibilna
- Motivaciona za dete pod rizikom od neuspeha
- Savremena delotvorna metodologija
- Organizovana (informisanost, raspored, prevoz)
- Obezbeđenje kvaliteta (interno i eksterno)
- Treba da zameni praksu privatnih časova

Zašto baš ove mere?

- Sistem rane identifikacije učenika pod rizikom od RNŠ-a
 - „Laka“ implementacija (zasnovana na već postojećim ljudskim resursima)
 - Već je u školskom mandatu rada po ZOSOV-u (2013)
 - Sprečavanje osipanja kao obavezan deo ŠRP-a
 - Veoma efektivna mera snažne preventivne vrednosti
 - Efektivna u drugim zemljama

Zašto baš ove mere?

- Vršnjaci – neiskorišćen resurs
- Lokalna zajednica
- Saradnja sa roditeljima
 - Povećava svest porodice o važnosti obrazovanja
 - Dokazano je efektivna mera za sprečavanje osipanja
 - Sarađivanje sa roditeljima je već školska obaveza
 - Roditelji su nezaobilazan deo obrazovnog procesa
 - Imaju ključnu ulogu u zadržavanju dece u školi

Saradnja sa roditeljima

- Uključivanje roditelja u život i rad škole kroz volontiranje i fakultativne aktivnosti i jačanje osećanja pripadnosti školi i lokalnoj zajednici.
- Uključivanje roditelja dece pod rizikom od osipanja u Savet roditelja i način funkcionisanja Školskog odbora.
- Povezivanje roditelja dece pod rizikom od osipanja i drugih roditelja radi informisanja, rada na samopouzdanju i osećanju pripadnosti.
- Prisustvo roditelja dece pod rizikom od osipanja na zajedničkim priredbama, manifestacijama i aktivnostima škole.
- Uspostavljanje mehanizma komunikacije sa roditeljima dece koja su pod rizikom od osipanja (jedna osoba iz škole koja telefonski i/ili lično stupa u kontakt sa ovim roditeljima).

Holandsko iskustvo

- Rezultati sprovedenih mera – sa 15,5% u 2010. godini na 8,8% u 2012. godini;
- Pristup problemu – problem svih, a ne jednog sektora;
- Rešenja u direktnom radu sa učenicima, na terenu;
- Uloga lokalne zajednice.

Učesnici studijske posete

- Nacionalni prosvetni savet,
- Savet za srednje stručno i obrazovanje odraslih,
- Ministarstvo omladine i sporta,
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja,
- Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja,
- Republički zavod za socijalnu zaštitu,
- Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva,
- Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada,
- UNICEF,
- Centar za obrazovne politike.

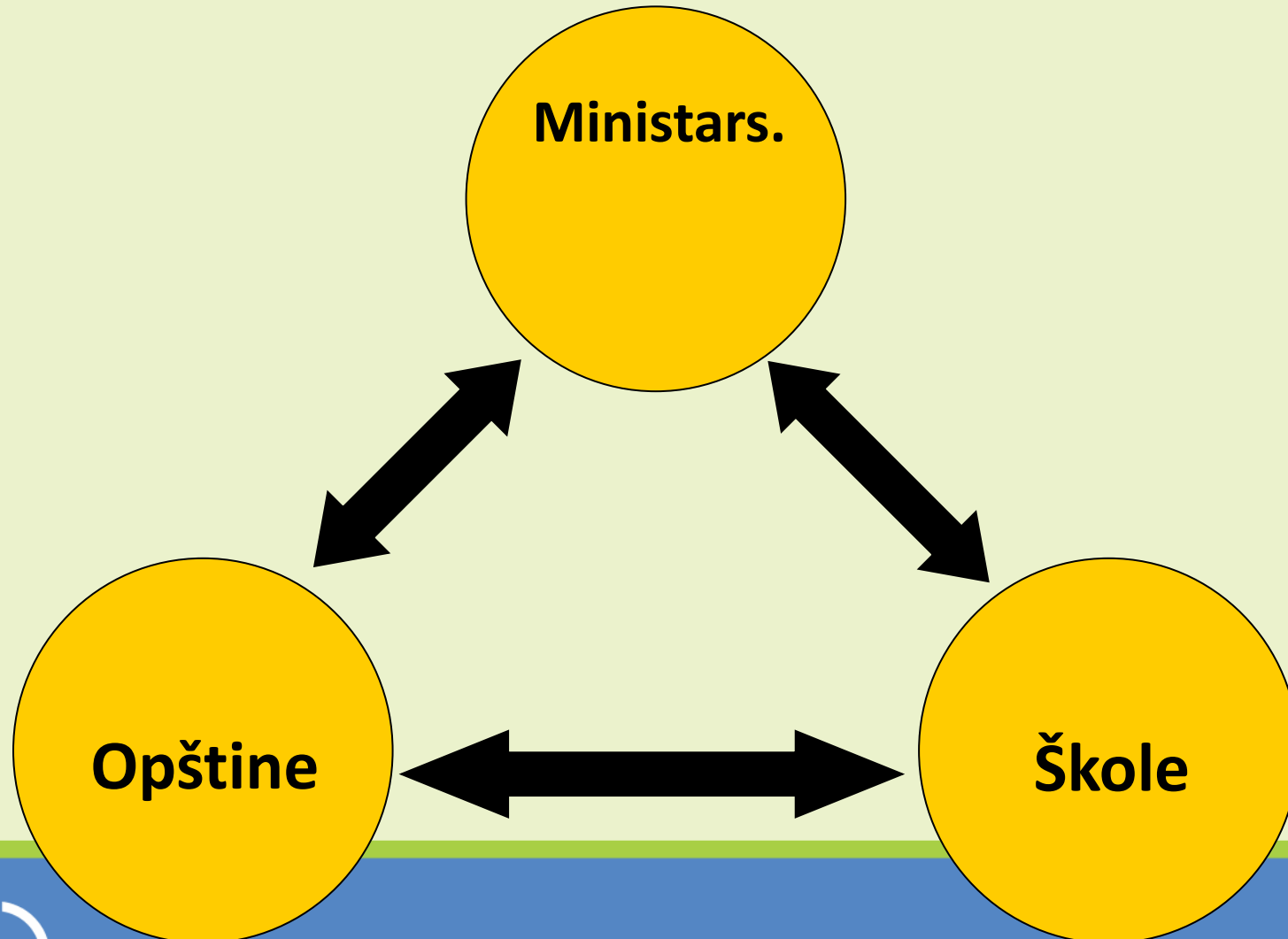

Posete

- Ambasada Republike Srbije u Holandiji;
- Ministarstvo obrazovanja, kulture i nauke;
- Ministarstvo bezbednosti i pravde – Savet za zaštitu dece, Halt organizacija;
- Holandski omladinski institut;
- Ingrado (udruženje lokalnih organa vlasti koji se bave obrazovanjem);
- Centar za mlade i porodicu, Hag;
- Albeda koledž (srednja stručna škola), Rotterdam.

Zlatni trougao

Zlatni trougao - politike

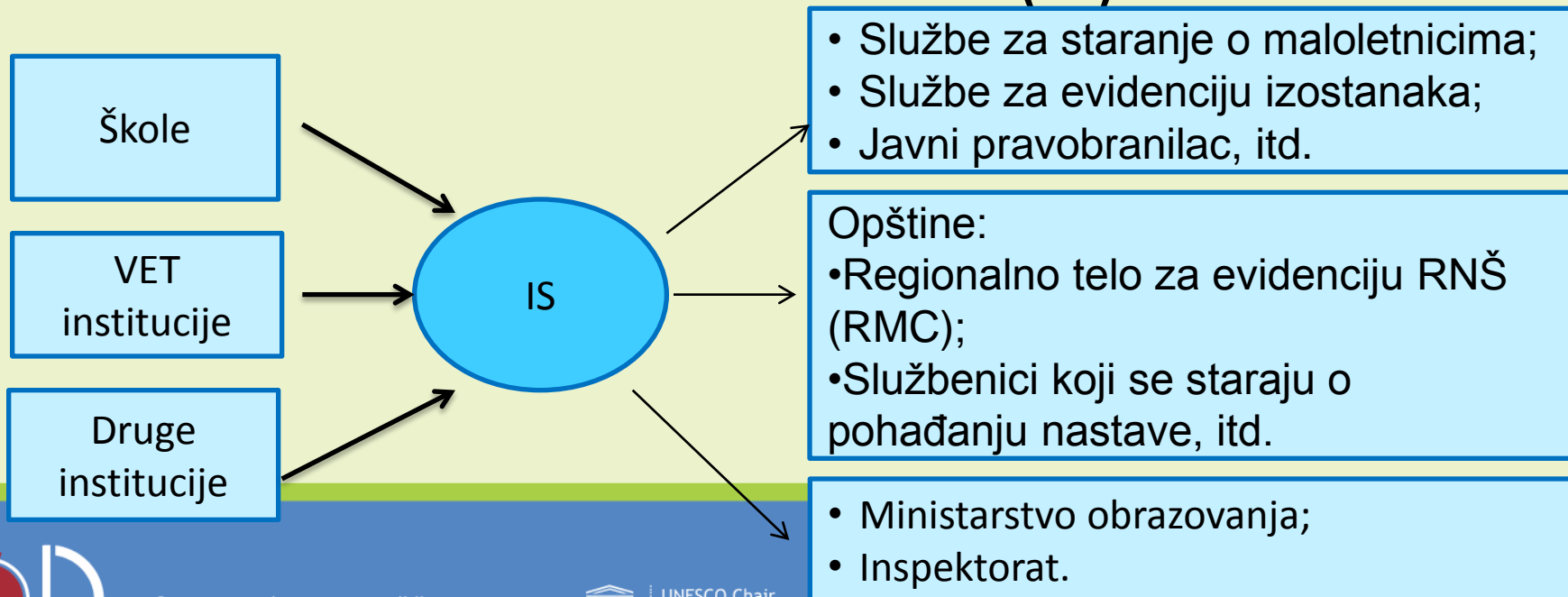
Ugovor između Ministarstva obrazovanja, kulture i nauke s jedne strane i škola i opština s druge strane

- Škola sama bira metode koje će uticati na smanjenje ranog napuštanja školovanja;
- Škola dobija €2500 stimulacije po učeniku kojeg zadrži u obrazovnom procesu u toku godine (od 1.10. prethodne do 1.10. sledeće godine);
- Vlada pomaže u sprovođenju mera, nadgleda i vrši evaluaciju;
- Vlada prikuplja rezultate, stvara primere dobre prakse i pretvara ih u nacionalnu politiku.

Evidence-based

- Jedinstveni podaci za svakog učenika;
- Nacionalna pokrivenost merama praćenja;
- Jedinstven informacioni sistem (IS)

Mere na nivou škole

- Diferencirana nastava
- Fleksibilnost u pristupu
- Saradnja sa roditeljima pojačana
- Školski koordinator podrške deci (*school care coordinator*) – nastavnik ili psiholog, plaćen iz lokalne zajednice...
- Savetodavni tim za brigu / *Care Advisory Team* (školski psiholog, nastavnik, roditelj...)
- Kontinuiran rad sa sistemom brige o mladima (*youth care*)
- Mentorska podrška – mentor kao stalni savetnik
- *School Rebound Programme – Time In, Time Out schools* (intenzivna podrška deci u riziku u trajanju 6-8 nedelja...)

Nivo lokalne zajednice

- Službenik za praćenje pohađanja nastave (*School Attendance Officer*), na nivou lokalne samouprave - spona između škole i roditelja
- Centri za decu i porodicu
 - Direktan rad u školama (*outreach*)
 - Preventivna zdravstvena zaštita
 - Psiho-socijalna podrška roditeljima i mladima
 - Porodični savetnik: 1 porodica (1 dete) – 1 kontakt – 1 plan

Nivo lokalne zajednice

- HALT program
- Pedagoške mere kao alternativa krivičnom gonjenju
- Reagovanje u ranoj fazi
 - NVO koja ima cilj da prevenira maloletničku delikvenciju
 - Za mlade 12-18 godina – odsustvovanje iz škole je u istom rangu kao sitne krađe i vandalizam
 - Usmerava se na Halt ako 9h kasni, 12 kašnjenja u školi, maksimum 60h kašnjenja
 - Program: 3 sastanka sa roditeljima, izvinjenje deteta, testiranje, refleksija, učenje i eseji, nekad i radni zadatak...

Zaključci

- 1) Kvalitetni podaci su ključni za formulisanje politika i primenu
- 2) Uravnotežen pristup „odozgo na dole“ i „odozdo na dole“
- 3) Snažna politička volja je ključna
- 4) Različite mere podrške učenicima u riziku na nivou škole – *school care teams, social and health services* - i na nivou lokalne zajednice
- 5) Karijerno savetovanje kroz školovanje
- 6) Stalno unapređivanje politika i mera
- 7) Vrednovanje obrazovanja – **svaki čas je važan!**

Naredni koraci u Srbiji

- Javni konkurs preselektiranim opštinama (razvijenost opštine bitan faktor) – 10 škola
- Od marta do septembra pomoći školama da naprave akcioni plan, po preporučenim modelima, koji će ugraditi u ŠRP
- U 10 škola pilotirati modele u školskoj godini 2014/2015
- Evaluacija
- **Preporuke za sistem**

Hvala!

Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

United Nations Educational,
Scientific and Cultural Organization

UNESCO Chair
in Development of Education:
Research and Institutional Building

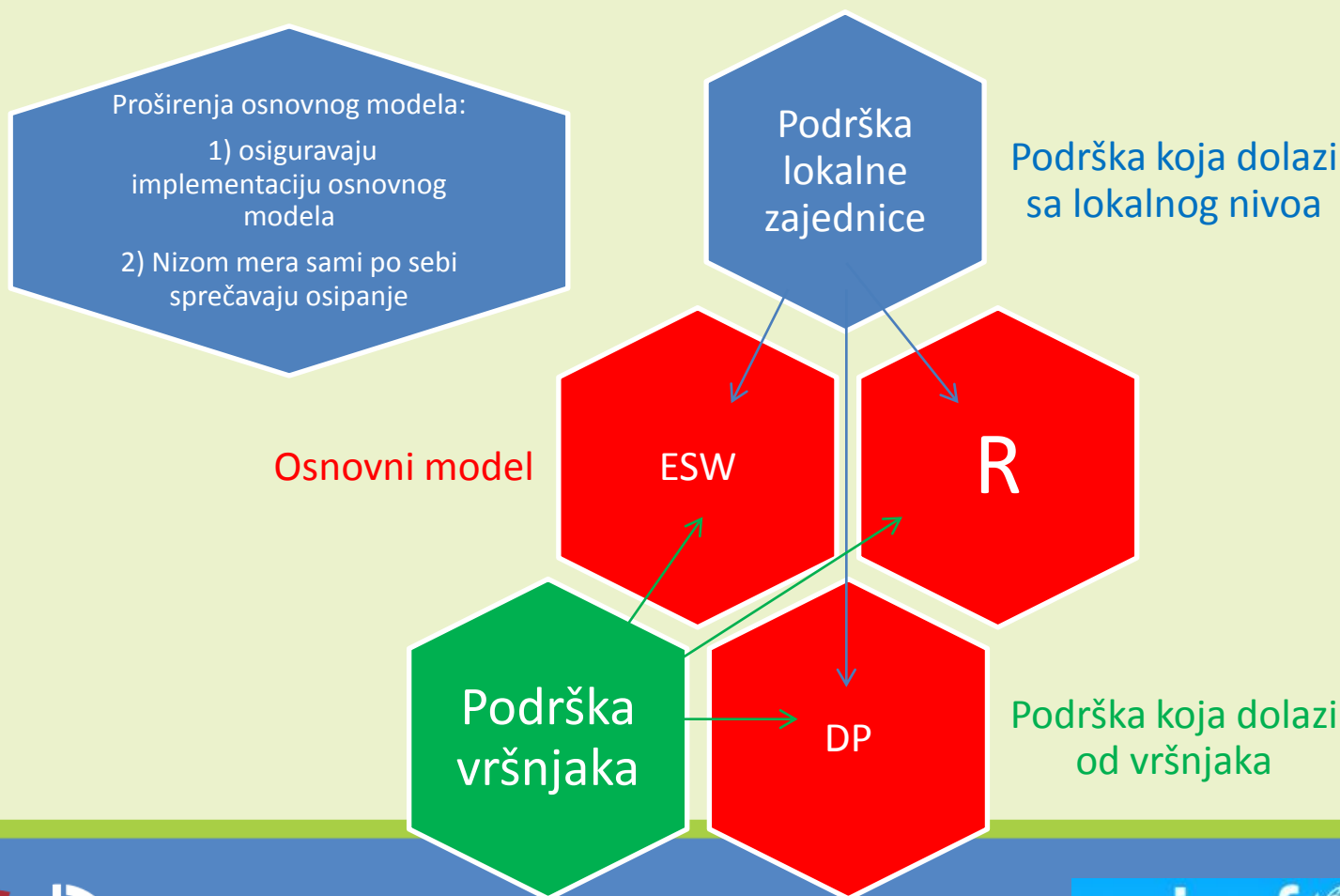

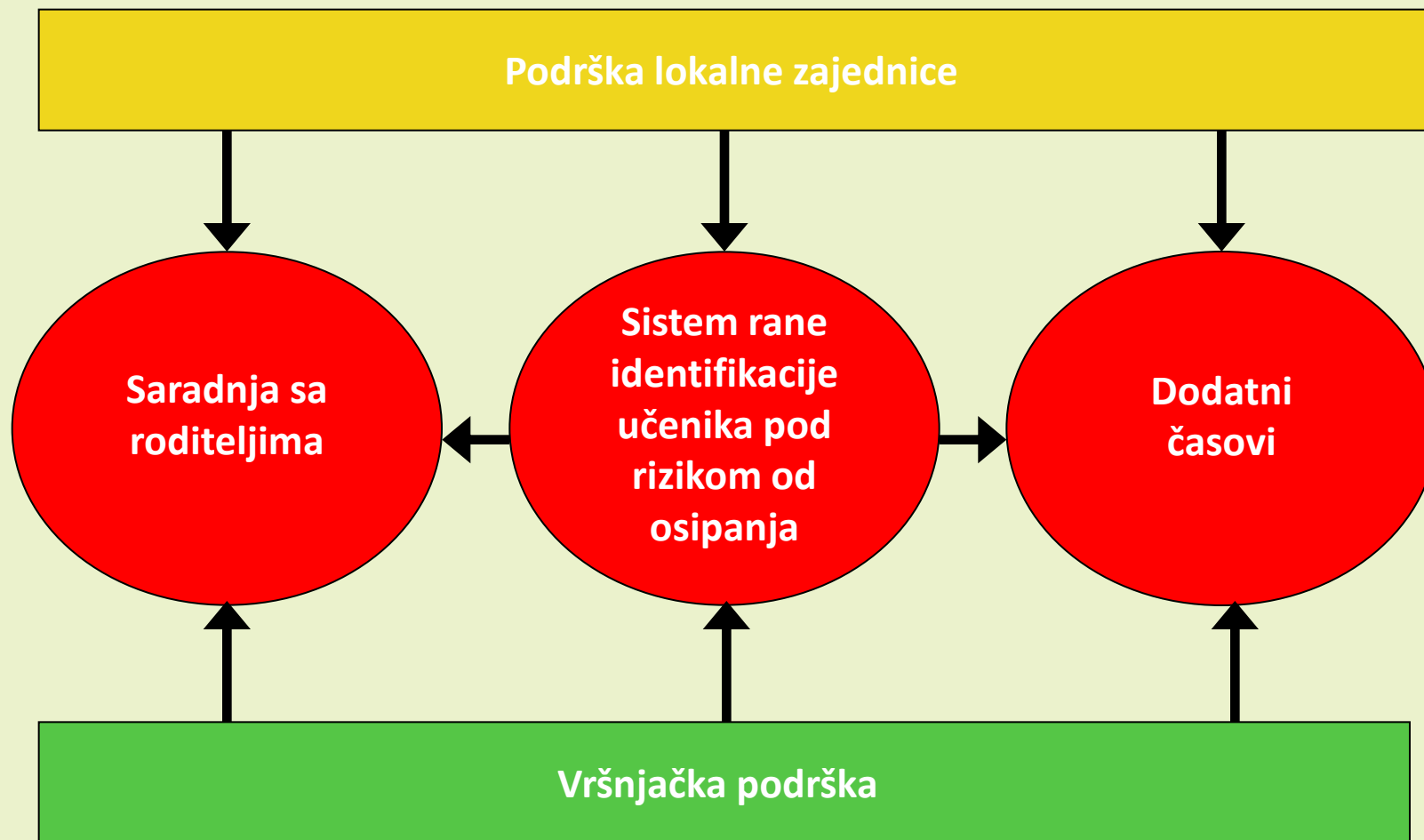
Dodatni časovi

- Izrada priručnika, mentorstvo, obuka zarad:
- Promene pozicioniranja i shvatanja dodatnih časova
- Podrške u individualizaciji i usmerenje na potrebe dece koja dolaze iz depriviranih sredina
- Jačanja nastavničkih kapaciteta

Obogaćeni, prošireni modeli

Saradnja sa
roditeljima

Sistem rane
identifikacije

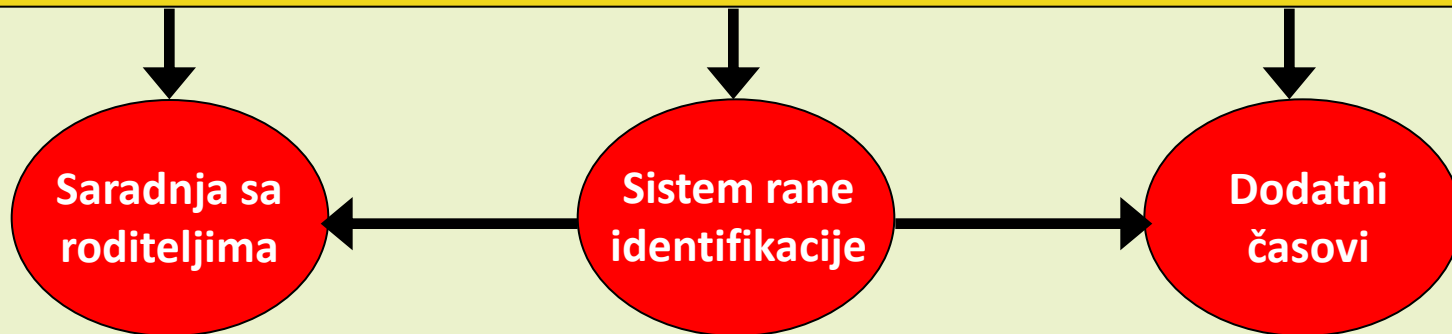
Dodatni
časovi

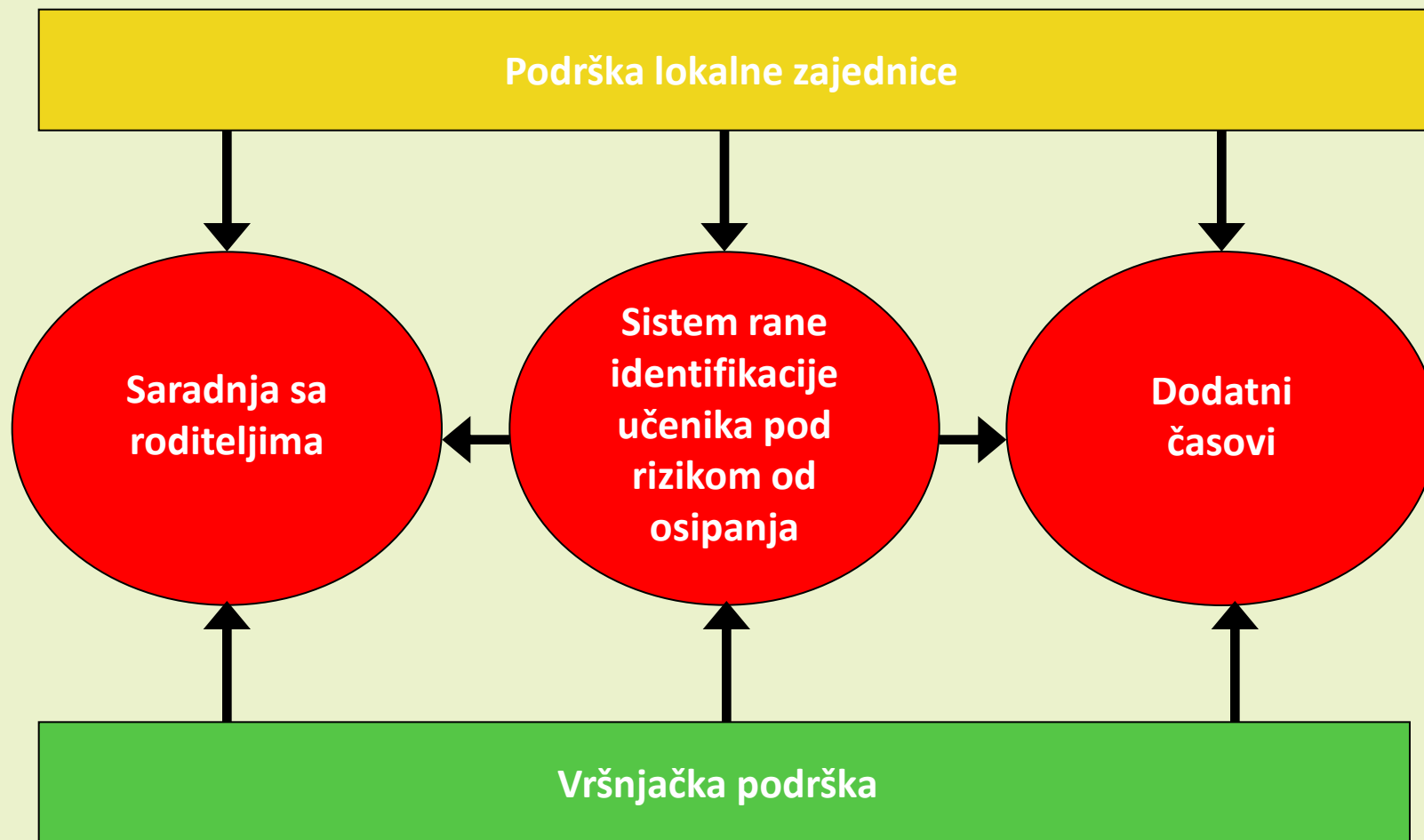
- Podrška učenika u povezivanju njihovih roditelja i roditelja dece pod rizikom od osipanja radi informisanja, rada na samopouzdanju i osećanju pripadnosti

- Formiranje vršnjačkog tima za podršku
- Uvođenje vršnjačkih sastanaka sa ciljem jačanja samopoštovanja i pravilnog odnosa prema sebi i drugima kao obavezne aktivnosti u okviru EWS
- Signalizacija vršnjaka o mogućnosti da je neko od učenika pod rizikom od napuštanja škole
Pomoć vršnjaka da se deca koja su napustila školu vrate

- Signalizacija na probleme u učenju
- Podrška nastavnicima u individualizovanom pristupu učenicima
- Podrška vršnjacima u traženju pomoći od nastavnika
- Dopunski časovi održani od strane vršnjaka

- Informisanje roditelja o važnosti obrazovanja i mogućnošću povratka dece u školu
 - Pomoć roditeljima u prikupljanju sredstava za odlazak dece na ekskurziju i izlete
 - Podrška u uključivanju roditelja u život i rad škole kroz volontiranje i fakultativne aktivnosti
- Podrška školi u kreiranju indikatora
 - Dostavljanje podataka o učenicima pod rizikom
 - Analiziranje dosadašnjih slučajeva i utvrđivanje mehanizama delovanja lokalnih partnera u tim slučajevima
 - Angažovanje lokalne zajednice u realizaciji konkretnih mera
 - Kontaktiranje porodice i odlazak u porodicu
 - Obezbeđivanje garderobe uz dobijanje dečijeg dodatka
 - Unošenje uspešnih mera u lokalne akcione planove
 - Obezbeđivanje političke podrške za akcije smanjenja osipanja
- Kreiranje vannastavnih aktivnosti na nivou opštine koje imaju za cilj dodatnu aktivaciju dece pod rizikom od osipanja (npr. sportske manifestacije, posete ustanovama kulture itd.)

Obogaćeni, prošireni modeli

- Svako od proširenja osnovnog modela na specifikovan način obogaćuje svaku od tri komponente osnovnog modela
- Ovo ima osnažujući i osiguravajući efekat mera
- Ukazuje na varijetete implementacije modela

